

ВПЛИВ АНТРОПОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ НА ПРІСНОВОДНУ МАЛАКОФАУНУ УКРАЇНИ

Білоус Л.А., Богачова А.М., Коршунова О.Д., Павлюченко О.В., Шубрат Ю.В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10008, Україна
e-mail: bilousljyda@mail.ru; alla.bogachova@mail.ru; nostra_1@mail.ru; sm207@rambler.ru

В останнє десятиліття спостерігається швидке зростання впливу господарської діяльності людини на гідрологічний і гідрохімічний режими внутрішньоконтинентальних водойм. Для прісноводних молюсків найуразливішими компонентами антропогенного впливу на середовище виявилися забруднення водойм поллютантами і зміни погодної карти України, зумовлені глобальним потеплінням клімату Землі. Інтенсивність забруднення водойм поллютантами в Україні є високою. Глобальне потепління клімату, що спостерігається в останні роки на планеті, обумовлює різкий спад річної кількості опадів й відповідно часткове або повне висихання водойм. Оскільки з пересиханням малих річок і ставків гине прибережна рослинність, яка є одним з основних субстратів для представників родин *Lymnaeidae*, *Physidae* і *Neritidae*, останнім часом спостерігається різке збіднення малакофауни на території України. Збіднів видовий склад деяких систематичних груп молюсків, особливо двостулкових (Янович, 2008). Це стосується *Pseudanodonta complanata*, частота траплення якої стає все меншою і меншою. Подібне відбувається також з *Anodonta cygnea* і видами *Batavusiana*. Усі вони ще 25-30 років тому утворювали чимало популяцій у межах Українського Полісся і Лісостепової зони зі щільністю поселення 23-76 екз./м² (Стадниченко, 1984). Зараз у переважній більшості біотопів, де їх знаходили раніше, ці тварини взагалі відсутні. Ті ж популяції, що збереглися до сьогодні, відзначаються низькими значеннями щільності населення (1-2 екз./м²) (Стадниченко, 2002). Отже, такі види як *Batavusiana irenjensis*, *B. nana*, *A. cygnea*, *P. complanata* трапляються тепер рідко і у незначних кількостях.. З черевоногих молюсків усе рідше і рідше трапляються деякі види *Lymnaeidae*, *Physidae* і *Neritidae*. Так, *Lymnaea doriana* і *L. clavata*, які і раніше траплялися в Україні рідко і зазвичай поодинокими екземплярами (перший з них відомий із Закарпаття і Рівненщини, другий - із Західного Бугу (Кам'янка-Бузька Львівської обл.)) тепер тут відсутні. На півдні і південному сході України через зростання посушливості клімату потерпають дрібні вили черевоногих молюсків, приурочені до невеличких тимчасових водойм. У спекотні роки ці водойми пересихають наприкінці весни - на початку літа. У цей час масово гинуть як кладки *Gastropoda*, так і особини, що недавно вилупилися з них. Статевозрілі черевоногі молюски закопуються у донні відкладення і, перебуваючи у стані літньої сплячки, зберігають життєздатність доти, доки вони залишаються більш-менш вологими. За таких умов особливо збільшується смертність *Aplexa hypnorum*. Неприятливими для молюсків є повені. За них популяції дрібних річкових видів (*Physidae* і *Neritidae*) нерідко „вимиваються" з біотопів. Коли ж вода спадає, молюски запишаються там, куди їх принесла течія. Зазвичай не невеличкі і неглибокі тимчасові водойми, які, коли повінь спадає, швидко пересихають, а молюски гинуть. У водоймах із кам'янистими донними відкладеннями значна частина особин з тонкостінними черепашками розбивається об субстрат. Найбільше ушкоджуються у такий спосіб види *Lymnaea* і *Physa*.

Отже, антропогенна трансформація навколишнього середовища викликана глобальним потеплінням клімату Землі і забрудненням біосфери різними поллютантами, приводить до зменшення загальної кількості, абсолютної чисельності і щільності населення популяцій молюсків.

Науковий керівник: Стадниченко А.П., доктор біологічних наук, професор